

לדברך להחריץ עם בורות לח

ובכך להחריץ עם בורות עמה וי"ט, הנח פשוט שאסור משום ממתק, ואף בבורת שהוא לה כמים אף שהכרחה נהגין להחזיר אין ברור לי כי היתר מפי'ן שנגעשה מזה המוליצנס ומתמט הרבה יודת מפי' שהוא ע"י החזינה וא"כ ניכר שעצום יש בזה קצת ממתק לא כשאני דברי'ם לזרם במים, ושמן אף שאפשר שבדבר זה ליכא אסור ממתק, ולכן אין נהגין בבתי היתר זה וכן ראוי להתמיר, ולהשיט יד לאשה כדרך הנותנים שלום בתפישם, פשוט שאסור אף לפניות שהרי זה נרות וי"ט לאשת איש.

להתקטף לאשה בלפסות

ובדבר אם מותר לאשה להתקטף בלפסות, נהג אסורה משני טעמים מאסור ממתק ומאסור צבירה ואם הוא לה שליכא ממתק יש עי"פ אסור צבירה, וכן אסור לאשה לצבוע את פניה מדין צבירה אבל לזרוע את הפאהנעך לכן על הפנים שלא מתקיים לכל אין בזה אסור צבירה.

בענין צדדיות את הנתעו מהמליצאם לוי'ט ולתקטין את האש בני"ט

בדבר להחליק את הנתעו ברי"ט מהפליצאם לוי'ט, פשוט שמוחר כי אין בזה חשש מוליד אש אלא הוא החלקה מאש החזיק כבר ולא דמי לצעקטור שיש חשש החלידה אש שלכן אסור להתליק, ובדבר להתקין את האש כדי שלא תאש ברי"ט, נהג שצנרין להתקין את האש כד ש"י ישרוף ולא יתקלקל הנוכח של שבקדרה מותר ואף אם יכיל להתנח אש זה הגדול ולהדליק את אחר שיוזיה קטן כפול להתקין אש זה ולא להדליק את אחר כי כשתוא לצודד הנוכחיל אין חלוק בין החלקה לכבוי כפון שנים ככוי מותר

בשעתן שזוכש על גוף ידו אם יש לחוש להתוצאה בשבת

ה חסדי תשי"ג. מציע התכבד מו"ח ר"י גארדאן שלי"טא, ובדבר אם מותר לאיש ללבוש שעון על ידו בשבת, נהג השנועים שנושאין בכיס פשוט שאסור, ואף כשנושאין על הגבום ממתק אפשר אינו ברור מהשיט כיון שאינו לובט כשעומה, ענין במ"ב סי' שא ש"ק מ"ה ובבאר חלה שם אבל כשלוכשו על גוף היד ממש יותר נוטה חתום לאיש שארן עליו, ודאיה שובעת שיש עליה חתום לאיש שארן עליו אסור, הוצאה אף שהשמישו הוא למלאכה שאסורה בשבת ובמתקלקל החתום לא ילבישו ומ"ט מותר, משום דכיון דהוא על גופו ממש הוא לבישתו שארן בה אסור הוצאה אף שאינו מביטי כלל ועיקר עשייתו הוא להתמיש, וכן בי"ח כלים בשבת דף ק"ז הלכה סודר שבבבאר ופרשי' הוליון דאשוי לפניו לקנה בו פיו וענינו, ומונה רש"י הוא שציקר הלבישו לכן, דאם ציקרו לזמנו לא היה נאמר אף שהליון ראשית שום בטליו לציקר הכנו אלא מפרש שציקר הלבישו הוי'ם ושיקנה פיו וענינו כדאשיו השליון וא"כ כיון שנוכש על צנורו הוא לבישו מותר, ולכן אף בשעתן ששולכשו על כשרו ממש הוא לבישו שיש להתיר אף שציקר הליבשה הוא להתמיש, אבל מ"ט אף שמתקם זה אין לחמתו כאלו שנושאין אותו כשהוא לבוש על ידו ממש, ראוי לכל בן תורה וירא פנים שלא ללוכשו בשבת כרי שלא יבואו לחלק בכל שעתן ושלא יבואו לחלק בשעתן זה להלבישו על הכתנה שהדבר לא ידעו להפריש, וכן אני מצוה לחלמדי.

7 זנקות שנים בשבת ווי"ט

ובדבר לזכות שנים בשבת ווי"ט עם טוט פעיט פשוט שאסור שהוא ממתק, ובלא טוט פעיט בהבדאש והפיוחד לוח מותר שהיה כמו רחיצת שאר אבר אחר אבל יישתוף רק בצוננו, ואת הבראש טוב שלא ללחלה במים קודם תניקו ממש סתימה בשער, ואחר תניקו לא ירחק את הכאש אף שלא בשמשותף שאר שם סתימה משום שארן לו צורך שוב ויום ואין לרחק בשביל מותר. L

בשה

לחוק בזה שיטת רש"י מר"ה שנתקנתה לזרחה בדרך כ"ד שהוא שלא לטפח בגרחה שחקשו החוס דאצולו טונף זה אסור דמשאי הוא כראיה בדיק י"א ורש"י טובר רכיון דמנור דבוק לזמנה נחשב דרך מלביש לל"ד לז"ס חזק שאסור לזריות דבוק לגופו שהוא לזמנה מצד אסור הוצאה דעץ לכסלה כדאיתא בגר' דף י"ג אלא היה רוחח מתנף לכן כיון שלא נוגע בגופו אינו דרד מלביש ואם יעשה של נחמת דמשמע קצת דמותר אף סמור לאשה אין זה בגר אלא כחובה קופה שלכן אסור, אבל החוס סברי דאף בונת בגוף אם אינו מקיף נתנף סביב אינו דרד מלביש לכן אסור כבוד לגוה אף שנוגע בגופה אלא בסיוג שמלפניה ומאחוריה כדכתב רמב"א, ומצאנו שעל הגבירים כמכתב דרדן גם לרש"י יש לאסור אם הוא רק לאצולו טונף דעל הגבירים גם לרש"י מוד"ה.

ומה שהביא כמ"ה מרש"י דף ק"ב שצמפרות

הוא לעטף ראשו אף שחשיב שם גם כובע פשוט שהמלפנרות איירי שפסמה יותר להוכיח הוא רק ממצת מראשו ובהמשפחה ענטף כל ראשו ועוטף ודאיתא הוא כעטוף הגוף ואף שבלשון רמ"ז סק"י כתב נראה דזה על הצערף לזרד אלא אם מנסה גמ הגוף היה דרד מלביש פשוט שהתנף יותר ממצענף אף שפסמה רק הראש ולא שהתנף כלל נמי היה דרד מלביש דהראש בכלל הגוף לענין זה, ותמוה לצי"ד מה שהפס"ג מפרש שיהיה קצת מנופה והחיה מצודד שיהיה רוב גופה מנה לזרד ורעיק במ"ב בשער הנציון אית ג"ג שחקקה רק על החיה אבל הוא קשיא גם על הפס"ג וגם על עצמו שכת"ו מפרש ג"כ שהוא דוקא קצת מנופה ופשוט שכוונת הפס"ג במכתב גמ הגוף שהוא גם הראש בכלל (ואולי מפרש שאירי שהצערף הוא מחזיק כל הדרד ואין מה לבסות יותר מהדאש וטובר בעצמו דרדד צעטרף מותר להמג"א גם בצענף לכר אבל הוא דחסי' וטעולם לא היהה כוונתי שיצטרד לעטוף רק קצת מהגוף כדמשמע מכתב השיג של כמ"ה ובפרש"י כוונתי שמתוך מכתב יותר מנוכח התחזון אף שהוא ג"כ רק מהדאש אבל המכתב שלנו שאינו מנסה יותר מהתחזון ואינו מצלי מעצרו הגוף אלא מצינוק יש לאסור, רק אם כובע התחזון הוא כזה שירלב מהגושמט והיה לו צער הגוף היה שייך להחזיר אבל הכובעים שלנו שהם קשים והם עצמם מגינים על הגוף והיו זה רק לאצולו טונף יש לאסור.

ירדו מקיכרן דרש"י

למה פייגנשטיין

קני אנרות או"ח קני אנרות או"ח קני אנרות או"ח

במה ע"ה

הוא להשיב ע"ה ופ"ה והוא יש לאסור את האש במה שאסור ש"י

במה ע"ה

שהוא ע"ה ופ"ה והוא יש לאסור את האש במה שאסור ש"י

במה ע"ה

שהוא ע"ה ופ"ה והוא יש לאסור את האש במה שאסור ש"י

במה ע"ה

שהוא ע"ה ופ"ה והוא יש לאסור את האש במה שאסור ש"י

טעם ווען מען האט אים געזען
אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

העברעאישע שפראך - פראקטיקע

אויף זיין זיידעס פליס

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

טעם ווען מען האט אים געזען
אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

אויף זיין זיידעס פליס, ווייל ער האט
זיך געטראפן מיט אים.

נמצא שיש להבחין בין הקרמים השונים: אלו המגיעים בחוץ קופסה והם כמין שעוה סמיכה וקשה, ואף אלו הבאים בשפופרת בנוש אחד אשר מורחים אותו ישירות על השפתיים (סיסיק" בלע"ז), במרחתן יש משין מחזקה של הגוש, והרי אלו אינם שונים משומן שגורו בו, ואסור למרחן. אבל קרם ידיים או וולין המגיע בשפופרת והוא נולל (וסימן לדבר שבלחיצה קלה הוא ניתן החוצה), ובתחתו על העור הוא מייד מתמסס ונבלע ואינו יוצר שכבה הניכרת על עור, מותר להשתמש בו בשבת.

לסיכום: קרם שאינו סמיך כמין שעוה ואינו בנוש קשית, אלא הוא נולל ונבלע בעור, מותר להשתמש בו על הידיים או על השפתיים, ובלבד שאינו צובע.

הרב"צ ר' נתן וקניאני

כ. מריחת קרם ידיים בשבת

ד שאלה

האם מותר למרוח קרם ידיים בשבת? אציין, כי כשאינני מורחת, הדיכב בידיים בלה נסבל. כמו כן, האם מותר למרוח וולין על השפתיים מאותה סיבה?

תשובה

שינוי במשנה (שבת קמ"א): "החבית... אם היחה נקובה, לא יתן עליה שעוה מפני שהיא ממרד". וכתב הרמב"ם בפירושו למשנה (שם): "ממרח – מחלק" וכוונתו (שבת ע"ב): "הממרח רטיה בשבת חייב משום ממרח".

וכן פסק הרמב"ם (הל' שבת י"א, ו): "הממרח רטיה כל שהוא, או שעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחין ע"י שחילוק פנים, חייב משום מחלק".

וכגומרא (שבת קמ"ב): "מישחא (שמן עב – רש"י): רב אסר, ושמואל שרי. מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי – לא גזרינן. ופסק הרמב"ם כרב (הל' שבת כג, י"א): "ואפילו בשומן איך סוחמין את הנקב גזרה משום שעוה". וכן פסק השולחן ערוך (או"ח סי' שיד, י"א): "אסור ליתן שעוה או שמן עב בנקב החבית לסחמו מפני שהיא ממרד", וכתב במשנה ברורה (שם סי' ס"א מה): "אע"ג דאיז מירוח בשמן, אסור, דגזרינן אטו שעוה, ודקא שמן עב כיון דשייך בו קצת מירוח אחי לאחלופי".

וכתב המגן אברהם (או"ח סי' שס"ז ס"ק כ"ד): "דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר על גבי הבית, אבל הכא רוצה שיכבלע בקרקע".

דברים שהן כמין שמן נולל ודרך בריאים לסוך בהם – מותרים, כמבואר במשנה (שבת ק"א, א): "סך הוא את השמן". וכן פסק הרמב"ם (הל' שבת י"א, כ): "שמונין שדרך הבריאם לסוך בהן – מותר לסוך בהן בשבת". וכן פסק בשולחן ערוך (או"ח סי' שכו, א). והכלל בזה מבואר בערוך השולחן (סי' שכו, א): "סיכה לא נאסרה בשבת, ורק אסור לסוך בדברים שגומקים (=שמוחים) משום נולל, וגם לא בדברים שמתמרחין משום ממרח".

אמנם כל זה אמור בקרם או בוולין שאין לו צבע, אבל אם יש לו צבע הרי זה מעין צובע ואסור לשים אותו על העור (ראה שו"ע או"ח סי' שג, כ"ד).

להתמיר במכונת כביסה, פקס, מדפסת ואופה לחם (בזמן הלישה שהינם שאון ייצור, ואין להקל אלא במקום צורך.

סיכום

במכונה אוטומטית, כרוגמת 'אופה לחם', אין חשש "שמא יחזה בגחלים". על כן מותר להשהות בצק ב'אופה לחם' בהנאי שאין יכולת לשנות את תוכנית האפייה לאחר ההפעלה.

לדעת רוב הרבאשונים "נולד" אינו מוקצה, ופת שנולדה בשבת נאסרת רק אם אפה אותה נוכרי. ונראה שגם לר"ת שאסר פת שנאפתה ע"י גוי משום נולד, אין איסור נולד כאשר המלאכה התחילה בערב שבת. לכן, אין להשוות בין 'אופה לחם' לפת שנאפתה ע"י גוי בשבת, והלחם מותר באכילה.

לעניין הרעיש שמשמיע המכשיר בשעת הלישה – לשיטת המחבר, שאין איסור בהפעלת כלים שמשמיעים רעיש, ודאי שמותר להפעיל את המכשיר גם עם הלישה תיעשה בשבת. ואילו לשיטת חר"מ"א (שלאכתחילה אסור להפעיל מכשירים רועשים בשבת) לכמה חלקה יש לדאוג שפעולת הלישה שיש בה רעיש של 'שאון ייצור' תיעשה לפני כניסת השבת.

סימן יב

שימוש במשחות בשבת

שאלה

האם מותר למרוח בשבת קום ידיים או תולין על הגוף?

תשובה

ביסור הדיין יש לדון מהן הגדרות איסור "ממרח", ואילו חומרים נאסרו במריחה. כדאי להגדיר אלו חומרים אסורים במריחה יש להתכונן תחילה בהיתר לסוך שמן וכל חומר נוזלי אחר.

היתר סיכה ואיסור ממרח

על פי המשנה במסכת שבת פשוט שמותר לסוך בשמן בשבת כאשר לא מדובר ברפואה:

החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד, בני מלכים סכין שמן ורד על מכותחין שכן דרכם לסוך בחול, רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם. משנה, שבת יד, ד

סימן יב: שימוש במשחות בשבת

הדבר עולה, שכאשר מורחים חומר צמיגי (כמו שעווה וזפת), אם מורחים על דבר שאינו עור בהמה, אם המריחה יוצרת מראה לך עובדים על איסור דאורייתא של מלאכת "ממחק".

הרמב"ם הכריע שיש איסור דאורייתא במריחת שעווה וזפת וחיוב שא"ת, זאת למרות שבמשנה הנוסח הוא רק "חשישני לו מחשאת". מסתבר שהרמב"ם למד שכך ההלכה מתוך סוגיה אחרת (שבת קמו"ג) שגזרו על "מישחא" משום שעוותו, ואם גזרו — מוכח שהגזר המקורי איסור מן התורה, שהרי לא גזרוים גזרה על גזרה.

יש להקשות, הרי לכאורה מדובר ב"מלאכה שאינה צריכה לגופה" (שאינה אסורה מהתורה) שהרי אין כוונתו להחליק את השעווה (כמו בעורות של בהמה), אלא המטרה היא רק סתימת החור? אלא מסתבר שבשטותמים את החביט פעולת המחיקה היא ביצירת פקק חלק מחשיעות, וכפקק יש צורך שיהיה חלק ולא בולט ועל כן זה נחשב למלאכה הצריכה לגופה.

בערוך השלחן סיכם את שתי ההלכות הנ"ל:

סיכה לא נאסרה בשבת, ורק אסור לסוך בכרכים שנמקקים משום נולה, וגם לא בכרכים שמתמרחתין משום ממרח.

ערוך השלחן, אורח חיים, שבת, א

מתוך כך עולה שחומר נוזלי (כגון שמן) מותר לסוך לכתחילה, ואילו חומר מוצק וצמיג ש"מתמרדת" אסור למרחו משום "ממחק" וכתלק מהמקרים אף חייב מדאורייתא.

חומרים שאינם נוזליים ואינם צמיגיים

השאלה העומדת לגבי מריחת משחות היא כיצד להתייחס לחומרים אשר נמצאים בתווך שבין סיכה בנוזלים וכין מריחה של חומרים צמיגיים (כמו שעווה או זפת)?
בגמרא בשבת נחלקו האמוראים לעניין "מישחא":

ש"ת ברי הארון

משנה זאת רנה בגרות שהיקת סממנים אך לא בסוגיית ממחק, וממילא פשוט שהחלקת השמן על העור מתרת ולא שייך בה איסור ממרח וכך פסק הרמב"ם (שבת י"א, ב), וכן הוכרע בשו"ע:

והריש במתניתין, לא יסוך שמן וחומין; אבל סך הוא שמן לבד, אבל לא בשמן ורד משום דמוכחא מלתא דלפואה קא עביד, ואם הוא מקום שמצוי בו שמן ורד ורד בני אדם לסוכו אפי' בלא רפואה, מותר.

שולחן ערוך, אורח חיים, שבת, א

נמצאנו למדים, שמתוך לסוך לכתחילה בשבת בשמן ובכל חומר נוזלי-כנגד ריח משיחה בשמן אנו רואים במשנה שנואסר מרחח שעווה על גבי חביית:

החביט...אם היתה נקובה לא יתן עליה שערה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי כערב ואמר חוששני לל מחשאת.

משנה, שבת כב, ג

ומבאר רש"י (שבת קמו ע"א): "שהיא ממרח — ויש כאן משום ממחק". ממחק היא אחת מאבות המלאכה של עיבור העור שמטרתה יצירת משטח חלק, וכלשונו של הרמב"ם (שבת י"א, ה): "זאיזה הוא מחחק זה המעביר שיער או הצמר מעל העור אחר מיתה ער שיהלוק פני העור", וכך עולה מפירוש הרמב"ם למשנה כאן: "ממרח — מחליק".
וכך לשון הרמב"ם לעניין שעווה וזפת:

וכן הממרח רטיה כל שהוא או שערה או זפת וכיצא בהן מוכרכים המתמרחתין עד שיחליק פניהם חייב משום מחחק.

רמב"ם, שבת י"א, ו

סימן יב: שימוש במשחזות בשבת

אמור, אנו עוסקים בתולדה ובגזרה של מלאכת ממתק. לאור שינוי לדת באופי המריחה – האם מריחה היא רוקא כאשר נוצרת הריחה חלקית, או גם כאשר החומר נספג כולו בשכבה הקיימת. ראשית, עלינו לברר האם איסור ממרח נמדד כמו מלאכת ממתק: אה של החלקת העור או המשטח עליו מורחים, או שמא כל משהו משהו תימסר גם אם המריחה לא החליקה דבר.

יש לזרז בשתי סוגיות שמתן נראה לכאורה שהגדרת ממרח ב"ש לפי עצימה: א. ממרח רטייה. ב. החלקת סכוד קשיח. במסכת שבת (ע"ב) מובא ש"הממרח רטייה בשבת חייב שום ממתק" וכך נפסק בשו"ע (או"ח שכת, כו). ממשטח הורכבים ניתן לראות שהממרח אוסרת את עצם הנחת התחבשת ללא קשר ליצירת משטח חלק, ואכן כך הגדיר ירידי הרב אליעזר מלמד את מלאכת ממתק:

למלאכת ממתק יש תולדה שהיא 'ממרח', שעניינה מריחת חומר והחלקתו באופן שווה, וכן מריחת חומר על גוף אחר כדי להחליקו. לפיכך, הממרח משחה על רטייה עובר באיסור תורה (שבת ע"ה, ב, ועיי' להלן כת, ח). וכן איסור למריחה משחה וקדם על הגוף, כמבואר לעיל...

פניני הלכה, שבת ב, פרק יח, ו לפי רבינו יש שני איסורים נפרדים: א. מריחת חומר באופן שווה; ב. החלקת הגוף על ידי החומר הנמרח.

אולם, לענ"ד לא נכון לפרש כך את פשט הגמרא, וגם מריחת רטייה האמורה נעדרה ליצור משטח חלק. אלא יש לכאור כפשט הגמרא שלא מדובר בהחלקת הרטייה על הגוף (שכאמור לא יוצרת משטח חלק) אלא בהחלקת הרטייה עצמה, שזה בעצם עיבוד הכר או העור של הרטייה, ולכן מוכן מודיע שייכת כאן תולדה של ממתק, שהרי זו מלאכה הורמה למלאכת עיבוד העור.

מישחא – רב אסר ושמאל שרי. מאן ראסר – גזרינן משום שיען ומאן רשרי – לא גזרינן. כבלי שבת קמו עי רב סבר ש"מישחא" אסור מדרבנן גזרה שמא ימשח בשעורה (שנאסר מהתורה משום מומד), ואילו שמאל התרי. בפשוט נראה שהתבד בין "מישחא" (שנאסרה רק מדרבנן) ובין שעורה (שנאסרה מדאורייתא) הוא שמהתורה נאסר דוקא חומר שנשאר מוצק ונעדר לכיסוי או סתימה, ואילו חומר שנימחה כדוכי ("מישחא") הותר (אך כאמור נאסר מדרבנן בגזרה).

רשי"פ פירש כי "מישחא" הוא "שמן עב", ויצא לשיטתו שגם חומר שהוא נוזלי מעט ייכלל בגזרה. הרמב"ם בהלכות שבת (כג, יא) הבריע כדברי רב. "ואפילו בשומן אין סתמין את הנקב גזרה משום שעורה", וכן הבריע בשו"ע (או"ח שיר, יא) כרעת רב בשילוב ביאורו של רש"י: "אסור ליתן שעורה או שמן עב בנקב החבית לסתמו מפני שהוא ממרח". לאור זה, יש לזרז מהי ההגדרה של "שמן עב" שגזרו עליה חכמים. המשנה ברוצה מבאר:

שעורה או שמן עב – אע"ג ואין מידוח בשמן אסור, רגזרינן אסור שעורה, ודוקא שמן עב כיון רשייך בו קצת מידוח אתי לאחלופי. משנה ברוצה, שיר ס"ק מה

כלומר הגזרה מדרבנן שלא למרוח בשמן עב הייתה דוקא על שמן סמיר מאר, שיש מקום להתבלבל ולהחליף בינו ובין שעורה רדומה.

הגדרת איסור ממרח

עד כה רנו בהגדרת החומרים שהותרו ונאסרו במרוח, וראינו ששמן נוזלי הותר בסכה, ואילו שומן סמיר נאסר מדרבנן, ושעורה נאסרה מראורייתא בתולדה של מלאכת ממתק.

סימן יב: שימוש במשוחות בשבת

החליק משטח ע"י מריחת חומר עליה, ואין מקור להרחיב את כלל מריחה באופן שווה.

נספג

שראינו שהגדרת מותרת מתייחסת להחלקת פני המשטח הנגמרת, כדן במריחת חומר שנספג כולו בתוך המשטח. לצורך זה נכתו את מותרת בדיסת דוק על הקרקע כפי שנידונה באחרונים.

→ כגמרא במסכת שבת (קכ"א ע"ב) התיר רב יהודה לדרוס דוק מחלף לפי תומנו, כיוון שאיננו רוצה להשוות בכך את הגומות שבקרקע, וכך הוכרע בשו"ע (שט"ז, י"א). המגן אברהם רי"ק בדברי שו"ע שכאשר אין חשש של השוואת גומות לא נאסר למרות את הדוק ללחלחלה, והוא מקשה למה לא יתחייב מדין מלאכת מותרת, הרי גם אם לא מחליקים את המשטח הרי מורחים עליו שכבה חדשה. וכן מיישב המג"א:

...וה"ע דליחטר משום מידוח עצמו וי"ל דמותר לא שייך אלא

כשכוננו שיתמדת דבר ע"ג הכיור אבל הכא רוצה שיכלע בקרקע...

מגן אברהם, שט"ז ס"ק כד

כלומר, המגן אברהם מכאר שמריחה שנאסרה היא הוספת שכבה על פני המשטח ולא ספיגה של חומר לתוכו. מכאן ברור שלפי הגדרתו גם מלאכת מותרת נבחנת במשטח שאותו מחליקים. על פי דברי המגן אברהם הטיק הגאון מהרש"ם בדעת תורה כי יש להחזיר למרות משחה הנבלעת בתוך הבשר.

→ לעומת זאת, מצינו אצל הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת ג'.

ביע אומר (ת"ד אורח חיים, סימן כח, י"ד) שההיתר הוא רק ברוק, כיוון שלא נשאר ממנו רישום, אך במשחה שגם לאחר ספיגתה רוצים שישאר ממנה רושם, לא ניתן להקל מדין זה (אלא רק מצד אופי המשחה).

שו"ת ברי הארוך

תחבושת על המכה". ודיינו שהאיסור הוא להחליק את התחבושת והמריחה על הגוף. וכן מפורש במשנ"ב (סימן שכ"ה ס"ק פ"א): "שמ ימרח על גבה להחליק הגומות שיש בה", ודיינו שהבעיה היא שיש שיטת את הגומות שעל התחבושת, ולא עצם פעולת המריחה. לאור זאת, אין מדין מריחת רטייה ראויה לכך שמריחה באופן שווה ללא יעירת משטח חלק אסורה, אלא מדובר בגמרא על דשיה שיש לו רצון שמריחה ישרה וחלקה על מנת שיהיה נעים לשים אותה על הגוף. וזה דומה לעיבוד עור וגם זו מלאכה הצריכה לגופה (יתב אף יותר מכך, שהמהמורא המקורית התייחסה לרטייה מעור, וכך נראה לדייק בלשון הרמב"ם).

מקור אחר שלכאורה ניתן להוכיח ממנו שמריחת דבר לא החלקה אסורה, הוא השימוש בסבון. הרמ"א (שכ"ו, י"ד) פוסק שאין להשתמש בסבון קשה משהו שהוא "מוליך". במשנ"ב (שכ"ו ס"ק ל') הביא מספר מעשה רוקח שיש בדבר גם איסור מותר. לכאורה גם כאן יש להקשות – הרי בשימוש בסבון לא מחליקים את המשטח שנמרחת, וגם הסבון עצמו חלק ולא שייך לדבר על החלקו, וודאי שאין כאן מלאכה הצריכה לגופה.

אולם, לענ"ד יש לכאר שהדין ב'מצעשה רוקח' היה על סתם קשה, שלא היה נעים להעביר על הבשר, ולכן רק לאחר השימוש בו והעברתו במים פניו נהיו חלקים ונעימים לגוף. לאור זה, החלקת הסבון ע"י שפשונו במים דומה להחלקת העור, וכך גם מוכן למה זאת מלאכה הצריכה לגופה. וכן מצאתי שחילק הרב משה לוי ז"ל בספרו תפילה למשה:

את המשטח שנמרחת, וגם הסבון עצמו חלק ולא שייך לדבר על החלקו, וודאי שאין כאן מלאכה הצריכה לגופה.

אולם, לענ"ד יש לכאר שהדין ב'מצעשה רוקח' היה על סתם קשה, שלא היה נעים להעביר על הבשר, ולכן רק לאחר השימוש בו והעברתו במים פניו נהיו חלקים ונעימים לגוף. לאור זה, החלקת הסבון ע"י שפשונו במים דומה להחלקת העור, וכך גם מוכן למה זאת מלאכה הצריכה לגופה. וכן מצאתי שחילק הרב משה לוי ז"ל בספרו תפילה למשה:

נ"ל לחלק דדוקא בסבון שהיה בזמן המעשה ודוקא שהיו בו גבשושיות, וכשרודין בו, ממתקו ומחליקו ונעשה חלק ונתח יותר לדחיצתו, בזה הו"ל פ"ד דניח"ל ואיכא חיוב חטאת.

תפילה למשה, חלק א, סימן נ"ב

לאור זאת, נלע"ד שיש להשאיר את הגדרת מותרת כדומה לאב המלאכה.

סימן יב: שימוש במשחות בשבת

אה שיעקר דעתו של הגר"ש אירכבן, כפי שמונא בספר שמירת
ההלכה (יד, הערה מט). אמנם שם בסוף דבריו (שבמחזור
(א) הרב נירבויט מכאן בשמו של הגר"ש אירכבן שיש להוסיף
בדברים המותרים שנהגו בהם איסור".
ביחס לעיקרון של "דברים המותרים שנהגו בהם איסור" שאין
לדבוק בהם בפניהם, לענין לא נכון להכשיר כל מנהג איסור או היתר,
אם שנראה שהוא נובע מכך שישנה אי בהירות בהגדרת ההלכה.
הובא בתוספות ביחס להיתרו של רבי לאכול פירות שגדלו בבית-
אין ללא הפרשת תרומ' למרות שעד למקרה זה נהגו איסור:

הירץ רבינו נסים כמגילת סתרים, ודאי דכריס המותרים ואחרים
נהגו בהן איסור היינו שיודעים שהן מותרים הם רוצים להחמיר
על עצמן, וכן משמע לישראל דכריס המותרים, אבל דכריס
שנותרים מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול
להתיר בפניהם.
תוספות, פסחים נא ע"א, ר"ה אי אתה

לומר, וכך שנהגו בהם איסור בגלל טעות כסברה אינו נחשב למנהג
שאין להתירו.

על כן, גלע"ד שטעות בניחותא ההלכה אינה יוצרת מנהג, כפרט
כאשר יש מגדולי מורי ההוראה שמתירים את הדבר למעשה. וכן כתב
ר"ת שאין להקפיד על מנהג שאין בו הגיון (רא"ש כבא כהרא, פ"א
סימן ה) ויש לכסלו. אולם, ביחס למנהגים שאסור אותם מטעמים
מהותיים כגון "כבוד השבת", איסור מלאכה בערב יו"ט, עוכדין דחול
וכד', אכן חל עליהם הכלל שלא להתיר דבר שנהגו בו איסור. אך
כאמור, אין נכון להחיל את הכלל הזה על מנהג שמושתת על טעות
בניתוח ההלכה.

מעבר לכך, שאלת המנהג הינה שאלה מציאותית שצריכה
להיבחק ע"פ ציבור רחב שנהגו כאיסור זמן משמעותי. מכיוון שהרב

שר"ת ברי הארון

לענין מסתבר שיש לקבל את רבני המהרש"ם שמוירו לא שיהיה
כדבר שיעקרו נבלע גם אם נותר רושם מסוים על פני השטח. וכן נהג
להוכיח מפסיקת הגמרא שאין איסור בסיכה בשמן, שדרי גם בשמן
נשאר רושם על גבי הגוף, לכן מסתבר שמשחה רכה שמשאירה רושם
הדרמה לשמן אך נספגת ברובה בנזף מותרת בשימוש. וכן נהג
מעיקר הדין הגר"ש אירכבן (שמירת שבת כהלכתה, לג הערה נח) וכן
מונא בשמו של הגר"ש קליין זצ"ל רכה של ק"ק נירנברג שהעיד כ
גם החז"א נסה להקל ברב.

סיכום למעשה

ער כה ראינו שני מאפיינים שיש לבחון במשחה: א. סוג המשחה; ב.
אופי המריחה. ביחס לסוג המשחה: משחה נוזלית מותרת לכמהליה,
כיוון שמריחתה נחשבת לסיכה ולא למריחה, ואילו משחה מוצקה
אסורה מדרבנן, וחומר צמיגי שיוצר שכבה חרשה אסור מחמתו. ביחס
לאופי המריחה: משחה שנספגת בנזף מותרת, ואילו מריחה שנשארת
על פני השטח אסורה.

על כן נראה שיש לחלק בין סוגי משחות שונים, וכך סיכם את
הרכיבים המאזן הרב נחום רבינוביץ' שלי"ט"א בספרו שיה נחום:

← נמצא שיש להבחין בין הקרימים השונים: אלו המגיינים בתוך
קופסה והם כמיץ שעווה סמיכה וקשה, ואף אלו הבאים בשפורפת
בגוש אחר אשר מורחים אותו ישירות על השפתיים (סטיק בלעז)
כמריחתן יש מעיץ מוצקה של הגוש, והדי אלו אינם שונים משמן
שגורו בו, ואסור למורחן. אבל קרם יריים או חליץ המגיע
בשפופרת והוא נוזלי (סימן לדבר שבלחיצה קלה הוא ניתן
החיצוה) ובהנחתו על העור הוא מיד מתמסס ונבלע ואינו יוצר
שכבה הניכרת על העור, מותר להשתמש בו בשבת.
שר"ת שיה נחום, סימן כ

רכינבייג' שהיה רב ומורה הוראה בחי"ל, והנו ראש ישיבה באר
אינו רואה את המציאות כך - ודאי שניתן לסמוד על פסקתו כשה
תואמת את פשטות מקורות ההלכה.
ברדנני יש לצרף את דברי מרן הראי"ה קוק בקונטרס ש
שומשומויז:

ראוי להעיר כמה תשומת לב אני צריכים כשאנו באים להחמיר
במה שע"פ דיין ראוי להקל בו, שלא יצא שכרנו בהפסד של
כפלי כפלים, שמטעם זה אסור לאסור את המותר... דע"פ דות
הרי חומר דאתי לידי קולא...

אורח משפט, סימן קכ

על כן, לענ"ד יש לקבל את החלוקה שכתב הרב רכינבייג', שמותר
להשתמש במשחה שייצאת בלחיצה קלה, ועיקרה נספג בגוף, ואסור
מדרבנן להשתמש במשחה שנומצאת בגוש אחד (סטיק וכד'). ולכן
'למעשה מותר למרוח קרם ידים או וואלן (כאשר איננו נמצא בגוש),
לשונה

צחצוח שיניים בשבת

סימן יג

אם בשבת מותר לצחצח שיניים במכרשת וכמשה?

אלה

1. שאלה זו דנו אחרונים רבים, חלקם נטו להקל וחלקם להחמיר. על

מנת להכריע בסוגיה יש לרוץ במספר שאלות:

2. האם במריחת המשחה יש איסור ממתק?

3. האם יש לחשוש למלאכת חובל כאשר עלול לצאת דם מבין

השיניים?

4. האם יש איסור סחיטה מהנחילים הכלועים במכרשת?

5. האם יש לאסור צחצוח שיניים משום רפואה בשבת?

6. האם יש להימנע משימוש במכרשת משום עוברין וחרול?

גזרה משום מלאכת ממתק

הגרי"מ פינשטיין (אגרות משה אר"ת, ח"א, סימן קי"ב) כתב שבפשטות
יש לאסור שימוש במשחת שיניים בשבת משום איסור ממתק.

סימן ג: צחצוח שיניים בשבת

אור כל זאת נלע"ד כדעת הגר"ע יוסף (ושאר האחרונים שהבאנו פה הקדמות), שלא כדעת הגר"מ פינשטיין, ואין לאסור את רוב במשחה שיניים משום איסור מפורד.

את דם

האחרונים שהעלו נמוק שלא לצחצוח שיניים בשבת משום פסוק שא, שורא יוציא דם מתשיניים. כך הוכח בשו"ת אהל משה שאסר צח שיניים וכתב:

וגם איכא טעם לאיסורא דכיון דנקוי שיניים הוא ע"י מברשת ופסיק ריש"י הוא שלא יצא דם מתשיניים ע"י שפשוף במברשת ולעשה הבורה בהוצאת דם, כמו שפסק המג"א כס"ח ס"ק ל"ג שאסור לחור שחך שמוציא דם.
שו"ת אהל משה, חלק ב, סימן צח

אלס, יש לדחות טענה זאת, שהרי אין מדובר ב"פסיק רישא", שהרי כלל בדרו בדינו ש"פסיק רישא" אסור רק כשוודאי יגרום למלאכה, ואלי" רוב שאינו מתכוון" ואין דאות שיעשה איסור מותר ואינו נחשב "פסיק רישא" (שו"ע שלז, א, ומשנ"ב שם).

לאור זאת, לעניין "פסיק רישא" יש לחלק בין שני מצבים: אדם שבורד כלל יורד ממנו דם בעת צחצוח השיניים (למשל מחמת דלקת הניכיים), אכן יש לאסור מדדבנן, משום שלמרות שאינו מתכוון - צחצוח השיניים נחשב ל"פסיק רישא רלא נידא ליה"; לעומת זאת אדם רגיל, שאין דאות שייצא דם כאשר הוא יצחצח שיניים - מותר לו לצחצוח לכתחילה. וכך הכריע בשו"ת שרידי אש (חלק ב, סימן כח) וכן כתב הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ד, סימן כט, סעיף יז).

על אף זאת, אדם אסטניס שיש לו צער אם אינו מצחצח שיניים (ולא מספיק לו שימוש במי פה) יכול לחקל לצחצח גם אם רגיל להוציא

שו"ת ברי הארון

בתשובה הקודמת (סימן יב) ראינו שביחס למשחות ישנן שלוש קטגוריות: א. חומר צמיגי (כגון שעווה חפה) - אסור למרות מהותה ב. "מישחה" - שזה "שמן עב" או "שומן" אסור משום גורה; ג. שמן נוזלי מותר לסוך לכתחילה.

כמו כן ראינו למסקנה עפ"י המג"א ששמן עב (שאסור לסוך מדבבנו) נאסר דווקא כשנוער ליצור שכבה חדשה שמוחליקה את פה הרבר הנמשח (בדומה לשעווה), אך שמן שנספג אינו בכלל הגורד ונחשב לסיכה. וכן יש לחלק בין משחות: משחה שנספגת בגוף נדרתה כסיכה ומותר להשתמש בה בשבת, ואילו משחה שיוצרת שכבה חדשה שמוחליקה את פני הרבר הנמשח, אסורה בשימוש.
לאור כל הנ"ל, נראה שבניגוד לדברי הגר"מ פינשטיין, אין לאסור שימוש במשחת שיניים מדין ממת, שכן: א. אין מדובר בתומך צמיגי או רומה ולכן אין לאוסרו. ב. מכיוון שאין כל רצון או יכולת להשאיר את המשחה כצמיגי ממישי על השיניים - אין דרכו גם איסור דרכנו של "מישחה". וכן כתב הגר"ח נאה בקצות השולחן (חלק ג, סימן קלח, עמ' צט).

הגר"ע יוסף האריך לדון בארבע תשובות (יביע אומר ח"ד, אורח חיים, סימנים כז-ל) בעניין היתר צחצוח שיניים במשחה בשבת, וכן הוא כותב לעניין איסור מותר:

אלס נראה רלא שייך ממדת כה"ג אלא אם כן רוצה בקיומו של הרבר שמתמדת, כממדת רטיה ושעווה. אבל המשפשו משחת שיניים שאין רצונו כלל בקיום המשחה אלא בקיוון השיניים, ואחר זה תנקה שוטף פיו ושייני במים ודוח עברה ותטהרם, כזה לא שייך איסור מידוח אפי' מדרכנן.
שו"ת יביע אומר, חלק ה, אורח חיים, סימן כז

ויש להוסיף על דבריו, שאף על פי שגם לאחר הוצאת המשחה מהפה נשארת שכבה רקה על השיניים, עדיין אין מדובר באיסור מפורד, מכיוון שאין לשכבה ממשות יותר מאשר שמן, שמועד לכתחילה לסוך על הגוף.

איסור תראשון הוא שסחיטת המים שבמכרשת נחשבת ל"פסיק בדרבנן", והלכה כדעת המג"א (רוג"א, מא) שפסיק רישא בדרבנן

היסוד השני הוא שבסחיטת המכרשת לא מתקיימים התנאים לאף מהמלאכות, אין בסחיטת המים מהמכרשת לא מלאכת "ריש", המלים הולכים לאיבוד, ולא מלאכת "מלכך", כיוון שהמכרשת נעדרת לכך שיעעבור בה המים.

היסוד השלישי הוא שיש לדמות את המכרשת שיניים ל"ספוג של בית אחיזה" שהותר להשתמש בו בשבת (שו"ע שב, יז). שונים מצאנו שני טעמים לזכר: לדעת הרמב"ם (שבת כב, טו) הותר להשתמש בו הוא משום שאין כאן סחיטה ודאית, וממילא כאן "פסיק רישא" ומוותר. ואילו לדעת הראב"ד הספוג נחשב לצלוחית וצריך מים ולא כמים הכלועים בכלי.

כמו כן יש להתייחס לסחיטת מכרשת שיניים: א. אין ודאות שהמים יצאו ממנה. ב. יש להתייחס למים כאגורים בין השערות שבמכרשת ולא ככלועים בתוכה. השרידי: אש הוסיף טעם נוסף שלא להחמיר בצחצוח השיניים, הוא הדמיון לרחיצה. בתלמוד הירושלמי מובא שמוותר להשתמש במגבת בשבת:

איסור סחיטה קיים משני טעמים שונים: בסחיטת פירות האיסור הוא מלאכת "ריש" שמוציא את המשקה מהפרי, ואילו בסחיטת בגדים האיסור הוא משום מלאכת "מלכך" שמנקת את הבגד. לעניין מלאכת "ריש" נפסק שאם סוחט פרי המשקה הולך לאיבוד אין איסור סחיטה. בעניין מלאכת "מלכך" מפורט בש"ע (שי"ט, ז) שיש הבדל בין סינון משקים במסננת קבועה (משמורת) שהותר לסנן אפילו מים שבמכסים את המסננת, לכך סינון ב"סודר" שהותר לסנן רק יין שמלכלך את הבגד. במור ובכ"י שחחש כסינון מים בסודר הוא משום מלאכת "מלכך", ויש לייקף מכאן המיועד לסינון (משמורת) אין איסור מלכך. המושג"ב (שם ס"ק ל) כתב שלא רק במסננת הותר לסנן מים אלא כן הדין אפילו בבגד המיועד לסינון, שהיוצא והוא מיועד לכך אין חוששים לכיבוס. נמצאנו למרים, שאפילו בגד, אם הוא מיועד לדיות רטוב ולהיטחת אין חשש מלכך, והוא הדין למכרשת שיניים שמויעדת לכך.

דס. זאת כיוון שבאמור מרובר ב"פסיק רישא ולא נוחא ליה" ברובך וכן נראה בדברי הביאור הלכה ביחס לשימוש במטה להוצאת קוץ

לא היישינן ולמא חבילי משום דמקלקל הוא, וגם היא מלאכה שאין צריך לגופה, ובמקום צערא לא גזרו רבנן כדאיתא בסנהדרין פ"ה ע"ש בגמרא. ודע דהמ"א כתב לקמן כסינון שכיח סיק' לייב וכלכך שיוזר שלא יוציא דם דעביד חבורה... ור"ל שלא יעשה בענין שדידה פסיק רישא להוצאת דם... ומ"צ אפילו כזה חלק עליו בעל חמד משה וסבירא ליה רמותר רבמקום צערא לא גזרו רבנן אף באופן זה וכן משמע בסה"ת כדחמד משה. ביאור הלכה, שתי י"א

המשג"ב מביא שביחס להוצאת קוץ אם אין "פסיק רישא" שיוציא דם - ודאי שמוותר להוציא במחט, ואם יש פסיק רישא - המג"א אסר, אך בעל החמד משה הגיר משום שבמקום צער לא גזרו רבנן, וכיוון שלא נוחא ליה בהוצאת חום האיסור הוא מדרבנן. על כן למעשה, מי שאין ודאות שיוציא דם בעת צחצוח שיניים מותר לו לצחצח במכרשת גם אם לפעמים יוצא לו דם, אך מי שהמיד מוציא דם יסתפק במי פה ולא יצחצח במכרשת. עם זאת, אם הוא אסתיס ויש לו צער גם כשמשתמש במי פה, יוכל לצחצח גם עם מכרשת.

סחיטת המכרשת

כפעולת צחצוח השיניים מקובל לשים מים על המכרשת לפני נתינת המישה, והמים נסחטים מהמכרשת במהלך צחצוח השיניים. חלק מהאחרונים אסרו את הוצאות משום סוחט. כן נראה בדברי הגר"מ פיינשטיין (שם) שההיתר להשתמש במכרשת ללא משה או רתב: "זאת תראש טוב שלא ללחלח במים קודם הניקוי מחשש סחיטה בשער". כנגדו השרידי אש (חלק א, סימן ל) כתב שאין כאן איסור סחוט, ובנה את דבריו על שולשה יסודות:

סימן יג: צהצוח שינייים בשבת

שבת לצחצוח שינייים: האחת לשם שמירת השיניים, והשנייה לריח רע מהפה.

בצוח השולחן (שם) כתב בפשטות שבימינו צהצוח שינייים לרפואה". הגר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר ח"ד, סימן כט, טו-שש) קשייה זאת משני כיוונים:

ראשית, השימוש במשחת שיניים הוא הגנה מפני מזיקים מבריא אר"י ולא רפואה:

כל מטרת המשתמשים בה אינה אלא כדי להגן על החניכיים השניים, למנוע מהם רקובן העלול להתרחות משוריי מאכל שהצטבר בין השיניים וא"כ אין בזה משום רפואה רק אכדחי ארי בעלמא הוא. ואין זה ענין למה שאסור לשוף סם שיניים, דהם כשהשיניים כואבות (מתחזק והולך כבריא), והסם בא לצורך רפואה. אבל משחת שיניים גם כשיש שן חולה, אינה מועילה כלום לרפואתה.

שנית, לרעת השו"ע מותר לבריא לאכול גם דברים שהם לרפואה, וצחצוח השיניים הוא פעולה של בריאים:

לרעת מרן הב"י ודעימיה יש להקל לבריא לאכול דברים שאינם מאכל בריאים לרפואה, שכל שאינו חולה ליכא למגזר משום שחיקת סממנים. וה"נ הכא גבי משחת שיניים אין לגזור כיון שזוהו בריא.

→ אומנם הגר"ע יוסף מודה שהמג"א מחמיר ברפואה גם לאדם בריא, אך פועלת ריפוי אלא רק פעולת הגנה.

לאור זאת, נראה לענ"ד שאין להשוות את דין נתינת "סם" למצטרכי" שנידונו כשו"ע וברמב"ם, לצחצוח שיניים, זאת כיוון שנתנת הסם שנאסרה נועדה לרפא את הכאב, ואילו צחצוח השיניים

שו"ת ברי הארון

שאם אתה אוסר להסתפג אתה אוסר ברחיצה ואי אפשר לעני בלא רחיצה... ובנידון דידן במציאות בימינו א"א לרוב בניא לעני בלא נקיון שיניים.

שו"ת שרידי אש, חלק א, סימן

לענ"ד יש לקבל את שלישת היסודות הראשונים של בעל השרידי אש בפרט לאור העובדה שהנהוג לצטבר בין שערות המברשת ולא בתורם ומסתבר שייחשב לצלוחית של מים לכ"ע. וודאי שהדבר נכון במברשת סינטטית שאיננה צפופה ואינה כולעת כמו מברשת שיער.

הגר"ע יוסף (שו"ת יביע אומר, ח"ד, סימן ל, יט) כתב שאין להתירם לסחיטת המברשת כסוחט מטעים שונה, וטעמו הוא ספק ספיקא: ספק אם פסיק בדרבנן מותר או אסור, ואם אסור - שמא הלכה כרשב"א והריטב"א שאין סחיטה בשיער גם מדרבנן.

איסור "סוחט" או "מלכך", ופירוט במברשת שיניים סינטטית שאינה צפופה והמים מורוזים בה בין הסיכים.

רפואה בשבת

חש נוסף שנידון באחרונים הוא גזרת שחיקת סממנים, וכן לכאורה מפורש ברמב"ם:

...אין לועסין את המצטרכי ואין שפיין את השינים בסם בשבת בזמן שמחככין לרפואה, ואם נחכוון לריח הפה מותר.

רמב"ם, שבת נא, כד

← כלומר לפי הרמב"ם יש איסור לנקות את השיניים בסם משום רפואה, וכתב המגיד משנה שמקור דברי הרמב"ם בתוספתא (שבת יב, ח), וכן פסק המהר"ב בשולחן ערוך (שבת, לו). לכאורה יש לדון כיצד יש להתירם לצחצוח השיניים הנהוג בימינו שזרי אין ספק שבימינו ישנו

סימן יג: צמצוח שיניים בשבת

ברין, אחד האופנים שגאסדו משום "עוברין דחול" הוא טרחת אולם, לענין נראה שבניגוד לדעת הגר"ח נאה, יש לחלק איסור להכריש במד ובין צמצוח שיניים: בהכרשת במים עצם הוא טרחת שנתשבת למעשה חול ויש להמנע ממנה, ולכך להשתמש במברשת. לעומת זאת, צמצוח שיניים איננו טרחת, פך, הדישה לשנות ולצמצח שיניים ביד מהווה טרחת גדולה מלבד זאת, ישנו הבדל מהותי נוסף בין הכרשת במד לצמצוח שיניים - שצמצוח שיניים איננו תלוי בלכלוך אלא הוא פעולה חתית, זאת בניגוד להכרשת במים שגששית רק כאשר המד נכלך.

לאור זאת, אחרי בקשת המחילה, אין דמיון בין שני הדינים תצוח שיניים אינו יכול להיחשב ל"עוברין דחול".
הגר"ע יוסף (שם סימן ל (יד)) דן גם הוא באריכות בהשוואה בין מברשת שיניים למברשת במים. להבנתו יש שני טעמים לאיסור שימוש במברשת לכגדים (שהובאו כרמ"א שפ"ג, א). שביד שערות. עוברין דחול. את איסור שפירת השערות דוחה הגר"ע יוסף כיוון שאין פסיק רישא שכך יקרה, ועוד שיש מקום להקל אפילו אם יש פסיק רישא. לגבי עוברין דחול הוא כותב לדחות משני עקרונות כלליים:

...כל שלא מצינו ברברי חז"ל שחששו לכך בהד"א (כבשבת קלח וש"ט), אין לנו לחוש לה"ז מרעיתנו. וכמ"ש כיו"ב בשו"ת מהר"ש גרינפלד ה"ב (ס"ט ג). ע"ש. וע' באגרות הרמב"ם (דף מב ע"ב). וכשו"ת הרמב"ם (ירושלים תרצ"ד ס"י סד). ע"ש. או משום שמוכרח שיש בוה צורך שבת חשיב כדבר מצוה, דשרי שבות דעוברין דחול במקום מצוה.

שני העקרונות לדעת הגר"ע יוסף שלפיהם אין לאסור את השימוש במברשת משום עוברין דחול הם: א. שדבר זה נחשב לגורה חרשה

שו"ת כרי הארון

בעולם המודרני מיועד להגיגה הגמה לעתיד. על כן אין לכלול פניה זאת בגזרות רפואה.

עוברין דחול

בקצות השולחן החמיר הגר"ח נאה שיש לצמצח שיניים ביד, ואי לצמצח שיניים במברשת משום "עוברין דחול":

אבל לשים המשחה על מברשת כמו שגורדגין אסור משום עוברין דחול. וכמו שכתב התפארת ישראל לאסור לגעז עפר מן הבנה ע"י מברשת.

קצות השולחן, חלק ג, סימן קלח (עמי צט)

הגר"ח נאה נסמך על דברי התפארת ישראל כ"כלכלת שבת" (הקדמות למלאכות שבת) שכתב לאסור לגעז לכלוך כבגד עם מברשת:

אסור להסיר האבק מהבגדים ע"י כירססע שעשויה מקסמין דקן, ונהגו לאסור אפילו ע"י כירססע משערות וכ"כ ביערות דבש, ונ"ל ראסור מדהו"ל עוברין דחול דטריחא מלחא ומחזי כמתקן מנא. כלכלת שבת, ביאור הל"ש מלאכות, סוף אות יג

כלומת השימוש במברשת נחשב לטרחת ונראה כמתקן כלי. דברי הכלכלת-שבת נסמכים על מה שהקדים וביאר בכללים:

עוברין דחול יש בו ג' אופנים...אם שאסרו חכמים הדבר משום דרומה לא מהל"ש מלאכות או משום שמא ע"י כך יא לעשות מלאכה, או משום טרחת יתדתא. כלכלת שבת, כללי ל"ש מלאכות, ד"ה אמנם עוברין דחול

שלא חששו לה' ח"ל. ב. שיש בצחצוח השיניים צורך שבת שמתיר
איסור השבות של "עוברין רחלי".

וכן מוכח שסבב הגר"מ פנינשיין שמוותר לצחצוח שיניים
במכרשת, אלא שלדעתו כאמור אין להשתמש במשחה.

לאור זאת, כיון שהן לטעמיו של התפארת ישראל בעניין עובד
רחל, וכוונתו לטעמו של הגר"ע יוסף, פשוט שניתן להקל להשתמש
במכרשת שיניים ואין צורך לצחצוח ביה.

עניין נוסף שהועלה על ידי הגר"מ פנינשיין (שם) הוא ניקיון
המברשת לאחר השימוש בה. לדעתו יש להימנע מלנקות את המברשת
לאחר הצחצוח כיוון שהן הכנה מקודש לחל. אולם אחרי בקשה
המתלה, נקרי המברשת הוא גם עניין היגייני שהיא חלק מכבוד
השבת ולא רק הכנה ליום הבא, ויש להחשיכו כצורך השבת שמוותר.

סיכום להלכה

למסקנה נלע"ד שאין לאסור צחצוח שיניים, למעט במקרה שוודאי יצא
רם בשעת הצחצוח, שאז יש להסתפק במי פה.

בספר שמירת שבת כהלכתה (יד, לר; במהרהורה החדשה אות ל)
כתב שנהגים שלא לצחצוח את השיניים בשבת. לענ"ד יש מקום לחלק
לחלק ולומר שכפועל המנהג הוא שכן לצחצוח, וכוונתו כאשר כמה
גורלים מתדיים. כך שמעתי כד הוינא טליא ממר"ד הגאון הרב אהרן
ליכטנשטיין שליט"א שהגר"ד סולוביצ'יק צחצח את שיניו בשבת,
אע"פ שאחיו הרב אהרן סולוביצ'יק אסר (ולעניין היחס למנהג ראה
עור לעיל סימן כ' עמ' 141).

2 הערת הגר"א נבנצל: צ"ע לענ"ד.

3 הערת הגר"א נבנצל: צ"ע אם כולם נוהגים כן.

**שימוש בשעון חול בשבת
לצורך משחק**

סימן יד

שאלה

אם מותר בשבת להשתמש בשעון חול המיועד למשחק?

תשובה

איסור מדידה בשבת ויו"ט

בשתי סוגיות מצאנו דיון על מדידה בשבת ויו"ט. הסוגיה הראשונה
מובאת כמשנה במסכת ביצה ומתייחסת ליום טוב:

אמר ארם להבירר מלא לי כלי זה אבל לא במדה. וכי יהודה
אמר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו.
משנה, ביצה ג, ח

המשנה מתייחסת לאדם שבא לחנוני כדי לקחת אוכל בכמות מודדת.
המשנה אוסרת לקחת לפי מידה קבועה, אך מתירה למרוד לפי גודל